सप्तगुराङ्गिरसः। वैकुण्ठ इन्द्रः। त्रिष्टुप्

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम्।
विद्मा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०१

वसूनां वसुपते- सम्पत्पालक। इन्द्र- परमेश्वर। वसूयवः- सम्पत्कामा वयम्। ते- तव। दक्षिणम्। हस्तम्। जगृम्भ- गृह्णीमः। शूर- समर्थ। गोनां गोपतिम्- चिद्रश्मिपालकम्। त्वा- भवन्तम्। विद्म- जानीमः। हि- खलु। अस्मभ्यम्- नः। चित्रम्- असाधारणम्। वृषणम्- वर्षकम्। रयिम्- दानयोग्यधनम्। दाः- प्रयच्छ ॥१॥

स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम्।
चर्कृत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०२

स्वायुधम्- शोभनायुधम्। स्ववसम्- शोभनरक्षकम्। सुनीथम्- शोभननीतिसम्पन्नम्। चतुःसमुद्रम्- भूर्भुवःसुवर्महर्लोकोपलक्षितान्नप्राणमनोविज्ञानस्थमूलशक्तिधारासम्पन्नम्। रयीणाम्- दानयोग्यसम्पदाम्। धरुणम्- धारकम्। चर्कृत्यम्- पुनः पुनः कर्तव्यम्। शंस्यम्- स्तव्यम्। भूरिवारम्- बहुभिर्वृतम्।अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥२॥

सुब्रह्माणं देववन्तं बृहन्तमुरुं गभीरं पृथुबुध्नमिन्द्र।
श्रुतऋषिमुग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०३

सुब्रह्माणम्- शोभनमेधोपेतम्। देववन्तम्- द्योतनशीलम्। बृहन्तम्- महान्तम्। उरु- विस्तीर्णम्। गभीरम्- गम्भीरम्। पृथुबुध्नम्- बृहन्मूलम्। श्रुतऋषिम्- अतीन्द्रियश्रवणदर्शनयुक्तम्। अभिमातिषाहम्- अभिमानबाधकम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥३॥

सनद्वाजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम्।
दस्युहनं पूर्भिदमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०४

सनद्वाजम्- लब्धगतिम्। विप्रवीरम्- मेधाविशूरम्। तरुत्रम्- तारकम्। धनस्पृतम्- धनानां पूरकम्। शूशुवांसम्- वर्धमानम्। सुदक्षम्- सुसमर्थम्। दस्युहनम्- चोरनाशकम्। पूर्भिदम्- आवरणभेदकम्। सत्यम्। इन्द्र। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥४॥

अश्वावन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं शतिनं वाजमिन्द्र।
भद्रव्रातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०५

अश्वावन्तम्- तुरगोपेतं प्राणमयम्। रथिनम्- रथयुक्तं लक्ष्यप्रापकरंहणप्रतीकम्। वीरवन्तम्- वीर्ययुक्तम्। सहस्रिणं शतिनम्- प्रभूतम्। वाजम्- शोभनगतिमयम्। इन्द्र। भद्रव्रातम्- मङ्गळगणम्। विप्रवीरम्- मेधाविशूरम्। स्वर्षां- स्वर्गसम्भक्तारम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥५॥

प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति।
य आङ्गिरसो नमसोपसद्योऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०६

सप्तगुम्- भूर्भुवरादिसप्तभूमिकासु गतिशीलम्। ऋतधीतिम्- सत्यधारणावन्तम्। सुमेधाम्- शोभनमेधावन्तम्। बृहस्पतिम्- मेधाधिदैवतम्। अच्छ- उद्दिश्य। मतिः- बुद्धिः। जिगाति- गच्छति। यः। आङ्गिरसः- अङ्गनशीलः। नमसा- नमस्कारेण। उपसद्यः- प्राप्यः। तादृशभूत हे इन्द्र। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥६॥

वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः।
हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०७

वनीवानः- वननशीलाः। मम- मे। दूताः- दूतभूताः। हृदिस्पृशः- हृदयस्पर्शिनः। मनसा वच्यमानाः- मानसजपविषयभूताः। स्तोमाः- मन्त्राः। इन्द्रम्- ईशनाधिदैवते। सुमतीः। इयानाः- याचमानाः। चरन्ति। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥७॥

यत्त्वा यामि दद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम्।
अभि तद्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः॥ १०.०४७.०८

यत्- यदर्थम्। त्वा- भवन्तं प्रति। यामि- आगच्छामि। तत्। नः- अस्मभ्यम्। इन्द्र- परमेश्वर। दद्धि- देहि। बृहन्तम्- महान्तम्। असमम्- असाधारणम्। जनानाम्- विशाम्। क्षयम्- निवासम्। देहि। तत्। द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। अभि गृणीताम्॥८॥